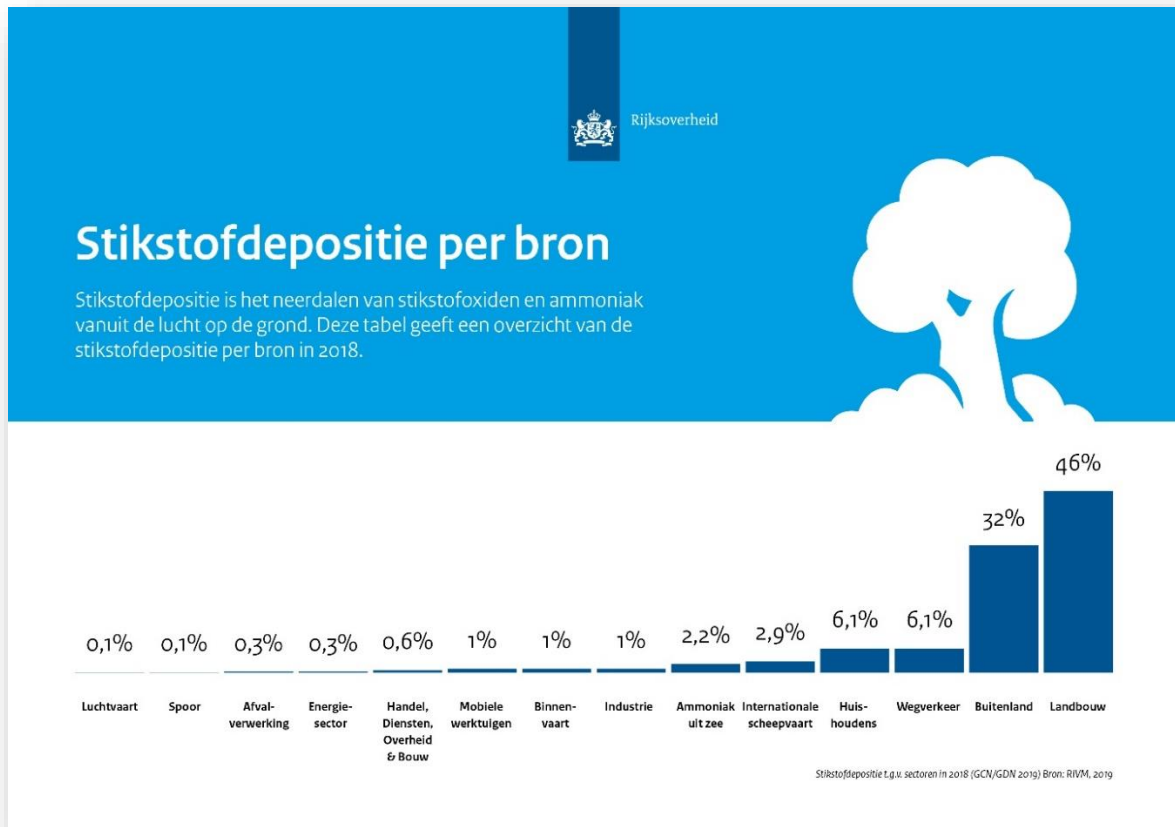

Vraag en antwoord Stikstof

Inhoud

Algemeen.....	2
Toestemmingsverlening	5
Natuurherstel	8
Landbouw & veehouderij.....	10
Verkeer en vervoer.....	14
Wegverkeer	15
Luchtvaart.....	16
Scheepvaart.....	17
Bouwsector.....	18
Industrie/bedrijfsleven.....	19
Energieprojecten	19
Buitenland	20
Evenementen	20

Algemeen

Waarom is het belangrijk om de stikstofuitstoot terug te dringen?

Te veel stikstof is slecht voor onze natuur, voor onze gezondheid en onze voedselproductie. Dus we moeten matigen. Daarom nemen we maatregelen die zorgen voor een daling van de stikstofneerslag. Tegelijkertijd zorgen we er met onze aanpak voor dat er ruimte blijft voor nieuwe ontwikkelingen.

Wat gaat sinds de kamerbrief van 4 oktober 2019 concreet gebeuren?

Het kabinet stelt geld en juridische hulp beschikbaar om de stikstofuitstoot te verlagen en vergunningverlening te hervatten. Maatregelen worden gebiedsgericht genomen, onder andere door boeren in de buurt van natuurgebieden uit te kopen als zij dat willen. Boeren die willen blijven worden geholpen om te innoveren zodat er minder schadelijke stoffen uitgestoten worden. Waar het effect heeft, wordt de maximumsnelheid aangepast.

Is het verminderen van het aantal Natura-2000 gebieden niet de beste oplossing?

De mogelijkheden daarvoor zijn zeer beperkt. Volgens het Europees Hof van Justitie kan dat maar op twee manieren.

- als er een wetenschappelijke fout is gemaakt bij het aanwijzen van een Natura 2000-gebied;
- als vaststaat dat de doelen van de Europese Habitat-richtlijnen niet meer kunnen worden behaald;

Geen van de Nederlandse Natura 2000-gebieden voldoet aan deze criteria.

Welk budget trekt het kabinet uit om het stikstof-probleem te verhelpen?

In het Klimaatakkoord is 100 miljoen euro gereserveerd voor veehouderij rondom Natura 2000-gebieden en 100 miljoen euro voor de aanpak in veenweidegebieden. De middelen dragen bij aan het terugdringen van de uitstoot van CO₂ en aan het terugdringen van de stikstofdepositie.

Er is 180 miljoen euro voor de [subsidieregeling sanering varkenshouderijen](#).

Er wordt gewerkt aan een subsidieregeling voor brongerichte verduurzaming via stal- en managementmaatregelen. Daarvoor is in de periode tot aan 2030 vanuit het Regeerakkoord en het Klimaatakkoord in totaal 172 miljoen euro beschikbaar.

Indien nodig is het kabinet bereid om voor de financiering van extra maatregelen die op korte termijn genomen kunnen worden een begrotingsreserve in te stellen bij de Najaarsnota.

Ook van de provincies wordt een extra inspanning gevraagd.

Waarom kiest het kabinet voor een gebiedsgerichte aanpak?

Het kabinet kiest in haar aanpak voor maatregelen die het meest effectief zijn. Omdat er grote verschillen zijn tussen de verschillende gebieden, is één algemene aanpak niet verstandig. De aanpak over hoe de stikstof neerslag is te verminderen, is overal anders. Daarom is gebiedsgericht maatwerk nodig.

Waarom heeft Duitsland een soepeler stikstofbeleid?

De Nederlandse situatie is anders dan die in andere landen. In Duitsland zitten stikstofbronnen en natuurgebieden verder uit elkaar. De staat van instandhouding van de Nederlandse habitats is bovendien gemiddeld veel slechter dan in Duitsland. In de meest recente cijfers bungelt Nederland vrijwel onderaan de Europese lijst van de staat van instandhouding, terwijl Duitsland in de bovenste helft van de lijst staat. Het land kan daardoor ruimere regels hanteren. Er zijn in Nederland vergelijkbare regels gemaakt, maar ze bleken juridisch niet te voldoen. Het stikstofprogramma is gemaakt om de niet langer bruikbare regels van het 'toetsingskader ammoniak' (2008) te vervangen.

Toestemmingsverlening

Welke duidelijkheid kan het kabinet geven aan alle personen en organisaties die wachten op een vergunning nu het Programma Aanpak Stikstof (PAS) geschrapt is door de Raad van de State?

De eerste stap is gezet met het lanceren van de AERIUS-calculator op 26 september j.l. Daarmee is het weer mogelijk om de depositie van een project of activiteit op een Natura-2000 gebied te berekenen. De calculator is geactualiseerd.

Als uit de berekening blijkt dat er geen schade is aan de natuur in een Natura 2000-gebied door stikstof, dan is geen vergunning nodig.

Per 11 oktober is intern salderen weer mogelijk bij die provincies die de provinciale beleidsregels hebben vastgesteld. Bij intern salderen worden maatregelen getroffen binnen één project of activiteit, waardoor het desbetreffende bedrijf of project actief kan blijven zonder dat de stikstofdepositie op stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden verder toeneemt.

Ook kunnen bedrijven weer vergunningen aanvragen door extern te salderen. Bij extern salderen wordt de stikstofruimte van een ander bedrijf of activiteit opgekocht voor de uitbreiding van het betreffende bedrijf of activiteit. Extern salderen met een boerenbedrijf is nog niet mogelijk.

Een andere mogelijkheid is een ecologische toets bij projecten en activiteiten met een tijdelijke depositie, uit de ecologische toets moet blijken dat er geen significant negatieve effecten zijn op Natura 2000-gebieden. Dit geldt ook voor nieuwe projecten die een tijdelijke stikstofneerslag hebben, zoals hernieuwbare energieprojecten.

Als laatste mogelijkheid op dit moment is er de ADC-toets voor projecten waarvoor geen alternatief is, dat er dwingende redenen van nationaal belang zijn en waarbij voor de schade aan de natuur compenserende maatregelen genomen moeten worden.

Tenslotte zijn er heel veel kleine projecten, die in zichzelf niet de mogelijkheid hebben om bv extern te salderen of om een ADC-toets te doen. Om ook dit soort kleine projecten op gang te helpen heeft het kabinet de Raad van State gevraagd te kijken naar de omvang van de maatregelen die genomen moeten worden.

Ook moet het natuurherstel wel sneller gaan dan tot nu toe het geval is. Het streven is om hierover begin 2020 meer duidelijkheid te kunnen geven.

Wat is intern salderen? En welke richting kiest het kabinet hierin?

Intern salderen is het treffen van maatregelen binnen één project, op een zodanige manier dat geen toename van stikstofdepositie ontstaat op stikstofgevoelige Natura2000-gebieden.

De toestemmingverlening via intern salderen is weer gestart per 11 oktober. Daarbij is een zorgvuldige afweging gemaakt tussen enerzijds het belang om geen stikstofdepositiestijging te veroorzaken en anderzijds de ruimte die de initiatiefnemer nodig heeft voor zijn bedrijfsvoering. Daarom wordt uitgegaan van de feitelijk gerealiseerde en vergunde capaciteit. Het gaat om de feitelijk gerealiseerde capaciteit, zoals de omvang van de stal, passend binnen de vergunde situatie. Er zijn een aantal uitzonderingsgronden waar de initiatiefnemer zich gemotiveerd op kan beroepen.

Wat betekent afroming (in relatie tot in- en extern salderen)?

Afroming betekent dat er minder stikstofdepositie wordt toegestaan in de nieuwe vergunning dan bij de oude vergunning. Zowel bij intern als bij extern salderen ga je uit van de feitelijke gerealiseerde capaciteit, bij extern salderen room je daarbovenop nog 30% af.

Voorbeeld: je hebt een vergunning voor een stal met 140 koeien. De feitelijke capaciteit van de stal is 100 koeien. In dat geval wordt uitgegaan van de emissieruimte die hoort bij 100 koeien. Als je maar 80 koeien hebt staan, kan je binnen je huidige stal zonder vergunning uitbreiden naar 100 koeien, mits je daarvoor de fosfaatrechten hebt. En als je via intern salderen je stikstofdepositie bijvoorbeeld door toepassing van emissiebeperkende technieken op niveau kunt houden (dat wil zeggen: niet laten stijgen), kun je een vergunning krijgen om je bedrijf te laten groeien. Wederom: mits je daarvoor de fosfaatrechten hebt.

Dat geldt ook voor de andere sectoren: je hebt een vergunning voor een bedrijfshal met een productiecapaciteit van 1.000 eenheden. De feitelijke capaciteit van de bedrijfshal is 800 eenheden. Ook dan wordt uitgegaan van de depositieruimte die hoort bij 800 eenheden, los van de daadwerkelijke productie van dat moment.

Omdat daarnaast bij extern salderen 30% wordt afgeroomd, betekent dit dat als de stal of bedrijfshal uit dit voorbeeld wordt gekocht, de aankopende partij maar gebruik kan maken van de depositieruimte van 70 koeien of 560 productie-eenheden voor het nieuwe project. De provincie is iets strenger, zij gaan bij extern salderen uit van de benutte ruimte, dus in dit voorbeeld van de 80 koeien. Daar gaat dan de 30% nog vanaf. Het Rijk spreekt de komende weken met de provincies verder over de invulling van deze regels en zal hier voor 1 december duidelijkheid over geven.

Er liggen nu ook projecten stil die juist tot doel hebben om Nederland te verduurzamen. Hoe gaat het kabinet hier mee om?

Doelstelling is dat projecten die op lange termijn een gunstig effect hebben op de stikstofneerslag (zoals de bouw van windmolens en het energieneutraal maken van woningen) uitgevoerd kunnen worden.

Dit ondanks dat op korte termijn sprake is van een kleine tijdelijke uitstoot. Waar mogelijk is het uitgangspunt om met een ecologische onderbouwing aan te tonen dat er geen significant negatieve effecten optreden.

Wat is de ADC-toets? En wat zegt het kabinet hierover?

Uitgangspunt is dat het niet mogelijk is om activiteiten en projecten uit te voeren als de stikstofdepositie stijgt. In een enkel geval kan een uitzondering worden gemaakt aan de hand van de ADC-toets. Dan moeten grote projecten en activiteiten kunnen aantonen dat het project of de activiteit geen alternatief kent, een dwingende noodzaak heeft, en dat de schade die aan de natuur wordt veroorzaakt gecompenseerd is. Deze toets biedt slechts voor een beperkt deel van de projecten een oplossing. Door te compenseren zorgen we ervoor dat de natuurkwaliteit niet verslechtert.

In een enkel geval is het mogelijk om op grond van een ecologische onderbouwing een vergunning te krijgen. Wat houdt dit precies in?

Dit wil zeggen dat er een specifieke onderbouwing wordt gegeven waarom de stikstoftoename geen significant negatief effect heeft op de Natura 2000-gebieden. De kans dat hier succesvol een beroep op wordt gedaan, neemt toe naarmate de stikstofneerslag kleiner en van kortere duur is en op een kleiner oppervlakte van een Natura 2000-gebied plaatsvindt.

Wie geeft de vergunningen af?

Bij vergunningaanvragen in het kader van de Wet natuurbescherming zijn doorgaans de provincies het bevoegd gezag. In specifieke situaties is de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit het bevoegd gezag (zie hiervoor het Besluit natuurbescherming 2016).

Hoeveel zekerheid kan ik ontlenen aan de dadelijk verleende vergunning?

Zodra een definitieve vergunning is verleend, geldt er nog een termijn van 6 weken om beroep in te dienen. Als er geen beroep wordt ingediend dan is na 6 weken de verleende vergunning onherroepelijk.

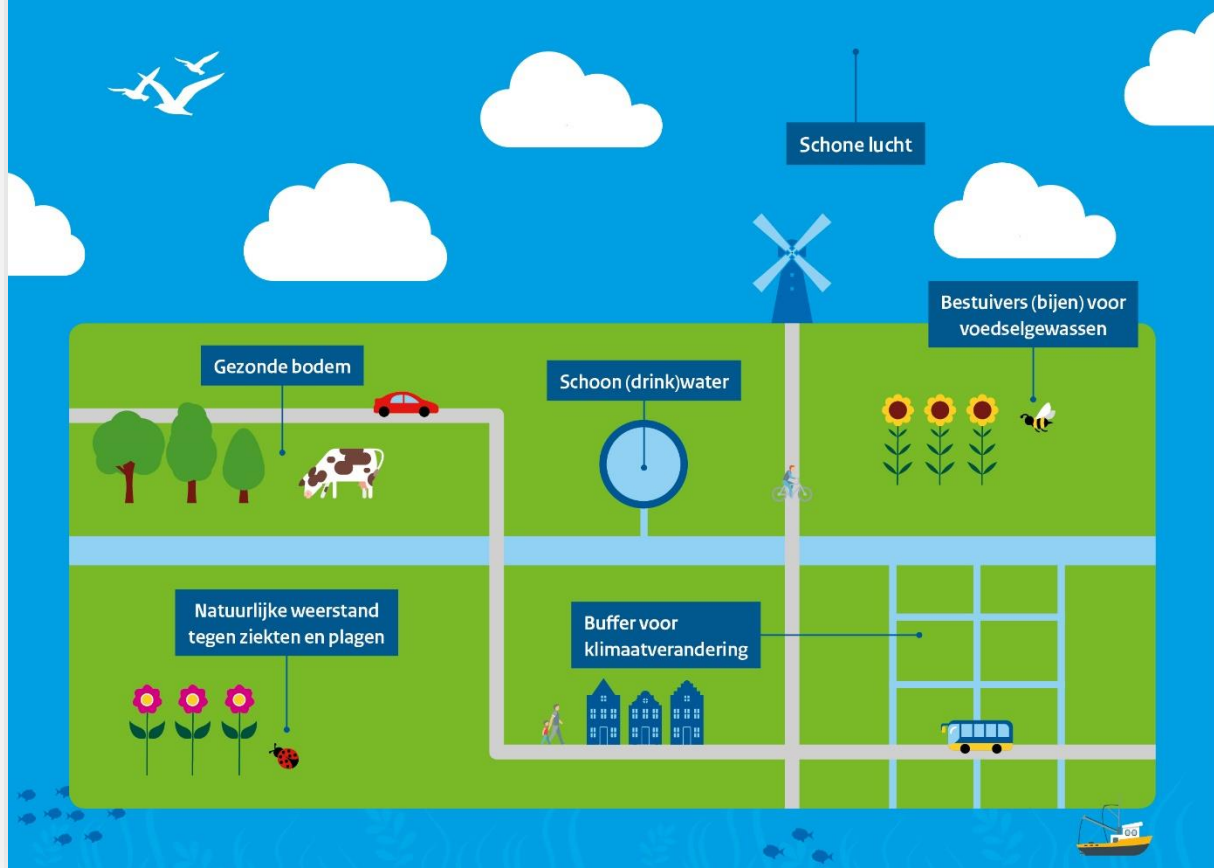
Natuurherstel

Rijksoverheid

Waarom is een sterke natuur zo belangrijk?

Te veel stikstof zorgt voor verschroming van de natuur en aantasting van de biodiversiteit. Dat veroorzaakt een kettingreactie, waarvan de gevolgen meer en meer zichtbaar worden. Na de planten verdwijnen de dieren, zoals bijen en insecten, die op hun beurt weer nodig zijn voor onze gewassen en onze voedselproductie. Planten, dieren en mensen zijn onderdeel van één ecosysteem.

Het adviescollege van Johan Remkes heeft veel nadruk gelegd op het beschermen en versterken van de natuur. Neemt het kabinet dit advies over?

De natuur is de basis van ons bestaan. Het is tijd om het natuurbeleid te versterken, te verbreden én te verbinden met andere sectoren die van invloed zijn op de biodiversiteit. Het kabinet heeft de verantwoordelijkheid om de juiste maatregelen te nemen en wil fors investeren in direct natuurherstel, zoals de aanleg van bufferzones, extra ruimte voor natuur inclusieve landbouw en de aanleg van 'klimaatbossen'. Ook verkent het kabinet met de provincies de optie om de uitvoering van de geprogrammeerde ruim 1.200 herstelmaatregelen versneld uit te voeren.

Wat heeft het kabinet de afgelopen jaren gedaan om de natuur te beschermen?

Het kabinet en de provincies hebben zich de afgelopen jaren ingezet voor het versterken en verbeteren van de natuur in Nederland. Onder meer via de uitwerking van het klimaatakkoord, de omschakeling naar kringlooplandbouw en door de bouw van duurzame, energie neutrale woningen. De uitspraak van de Raad van State laat zien dat dit nog niet voldoende is. Dat geldt vooral voor neerslag van stikstof- op Natura 2000-gebieden. Met de maatregelen die in de kamerbrief zijn aangekondigd, zet het kabinet in op het versterken van natuurherstel van kwetsbare natuurgebieden.

Is een optie om het aantal natuurgebieden te verminderen?

Er is bekeken of het mogelijk is om Natura 2000-gebieden te verminderen of anders in te richten. Volgens het Europees Hof van Justitie zijn hiervoor slechts twee mogelijkheden. Óf er moet een wetenschappelijke fout zijn gemaakt bij het aanwijzen van een Natura 2000-gebied. Óf de natuurbeschermings-doelen moeten onhaalbaar zijn, waarbij dat niet mag worden veroorzaakt door nalatigheid van de overheid om het gebied te beschermen. Geen van de Nederlandse Natura 2000-gebieden voldoet aan deze criteria. Daarmee zijn er op dit moment geen mogelijkheden om het aantal Natura 2000-gebieden in Nederland te verminderen.

Landbouw & veehouderij

Wordt de latente ruimte in mijn vergunning weggehaald?

Als je vergunning niet hoeft te worden aangepast omdat er geen aanpassingen zijn in je bedrijf verandert er niets en blijft latente ruimte intact. Afroming van latente ruimte is alleen van belang als er een nieuwe natuurvergunning wordt aangevraagd.

Is er bij overname van een bedrijf ook sprake van extern salderen en daarmee afroming van vergunde ruimte en dier- of fosfaatrechten?

Nee, als een bedrijf door iemand anders gekocht of overgenomen wordt, en het bedrijf wordt op dezelfde manier voortgezet, dan is er geen sprake van afroming. Het bedrijf kan gewoon doorgaan op basis van de bestaande vergunning.

Extern salderen geldt alleen als een bedrijf op een bepaalde plek stopt, en de vergunde ruimte van die locatie op een andere plek gebruikt wordt om uit te breiden.

Welke regels gelden er als een agrarisch ondernemer gebruik wil maken van intern salderen?

De regels van intern salderen zijn van toepassing als een ondernemer een nieuwe natuurvergunning moet aanvragen omdat hij wil uitbreiden of de bedrijfsvoering wil aanpassen. De totale hoeveelheid stikstofuitstoot uit de stalcapaciteit op het bestaande/huidige bedrijf is hiervoor leidend. De niet benutte stikstofemissieruimte binnen de natuurvergunning wordt weggehaald. Dit is nodig om conform de uitspraak van de Raad van State te voorkomen dat de stikstofbelasting op een Natura 2000 gebied toeneemt als gevolg van het opvullen van de niet-benutte stikstofemissieruimte.

Intern salderen is de situatie waarbij een agrarisch ondernemer zijn bedrijf uitbreidt, terwijl de totale hoeveelheid stikstof die zijn bedrijf op dat moment uitstoot niet toeneemt.

Als een ondernemer de stikstofuitstoot uit zijn bestaande bedrijf gelijk houdt of kan laten afnemen, door bijvoorbeeld de stallen emissiearm te maken, kan hij toch uitbreiden voor zover hij voldoet aan de bestaande wet- en regelgeving (milieu, ruimtelijke ordening, dierwelzijn).

De regels voor intern salderen zijn door de provincies vastgelegd in provinciale beleidsregels.

Welke regels gelden er als een agrarisch ondernemer gebruik wil maken van extern salderen?

Die zijn er nog niet. Extern salderen in de veehouderij is nog niet mogelijk. De regels die precies gaan gelden bij extern salderen, worden de komende tijd uitgewerkt.

Hoe zit het met het de fosfaatrechten en dierrechten bij extern salderen?

Extern salderen in de veehouderij is nog niet mogelijk omdat hiervoor eerst de wetgeving moet worden aangepast. Daarbij wordt ook gekeken naar de fosfaat- en dierrechten.

Wat wordt verstaan onder de vergunde en feitelijk gerealiseerde capaciteit? Wat is dit vertaald naar een boerenbedrijf?

Op een boerenbedrijf is dit de omvang van de bestaande stallen (ongeacht of die vol staan of niet).

Hoe werkt het generiek afrotingspercentage van 30%. Op wat (ammoniakruimte op het bedrijf) heeft dit precies betrekking en hoe werkt dit straks exact?

Het afrotingspercentage van 30% is alleen van belang bij extern salderen. Dit is de situatie dat een veehouderijbedrijf, dat wil uitbreiden, gebruik maakt van de stikstofemissieruimte van een ander veehouderijbedrijf. Daarbij wordt uitgegaan van de stikstofemissieruimte van de bestaande stalcapaciteit binnen de natuurvergunning. De stikstofemissieruimte die overgaat naar het veehouderijbedrijf wordt met 30% afgeroomd zodat per saldo de uitstoot van stikstof afneemt. Dit wordt verder uitgewerkt.

Klopt het dat boeren hun vergunde ruimte moeten inleveren als de stal nog niet vol is? Zo nee, hoe zit het dan wel?

Nee. De aanwezige stalcapaciteit is uitgangspunt. Wel zal bij een nieuwe vergunning uitgegaan worden van (Rijk) gerealiseerde capaciteit of (provincie) benutte capaciteit. Het Rijk spreekt de komende weken verder met de provincies over de invulling van deze regels en zal daarover uiterlijk 1 december duidelijkheid geven.

Welke bijdrage levert de landbouw om de stikstofuitstoot terug te dringen?

Een versnelde invoering van kringlooplandbouw vermindert de stikstofneerslag en versterkt de natuur. Het kabinet trekt hier een aanzienlijk bedrag voor uit. Dat is winst voor de boeren en de samenleving. Het is een investering in duurzaamheid en natuur.

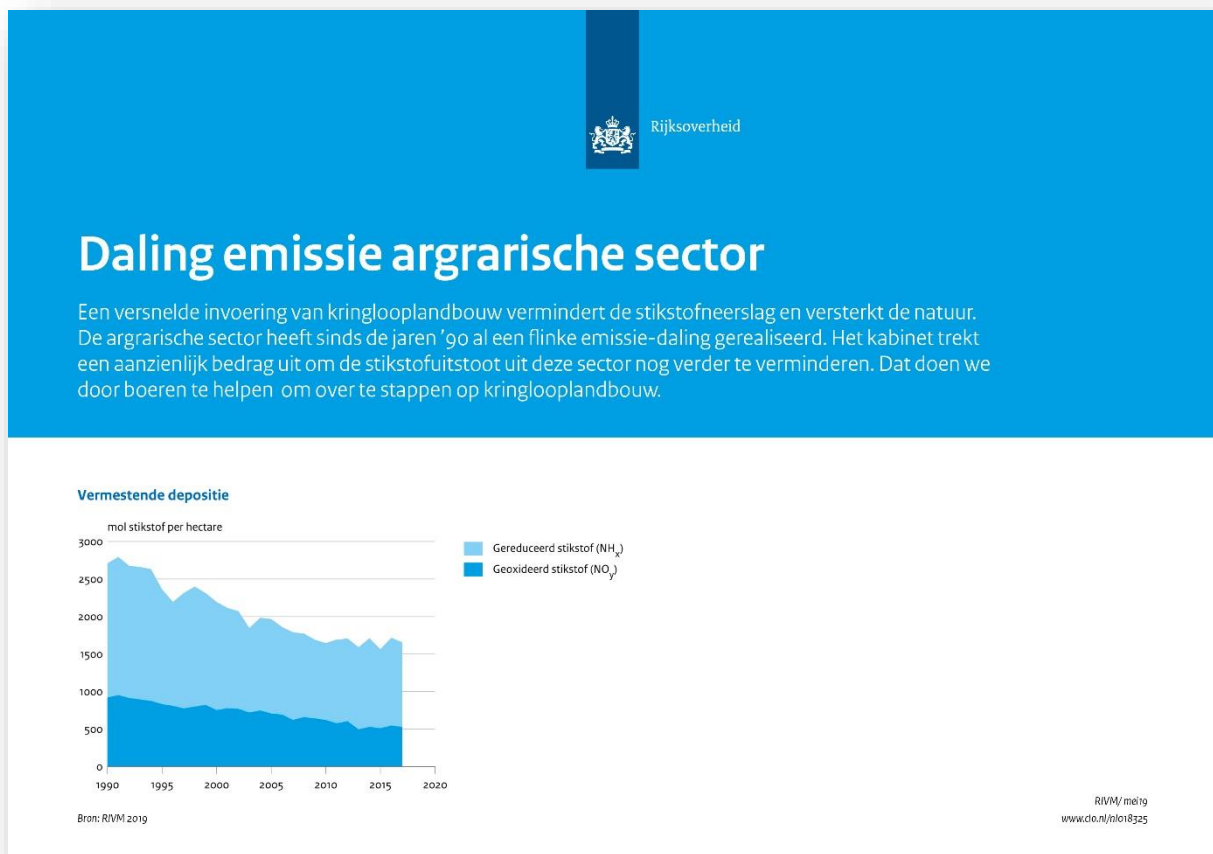
De warme (en vrijwillige) sanering in de varkenshouderij die op 10 oktober is bekendgemaakt, levert een reductie op van circa 10 mol/ha/jr.

Het kabinet zal ook andere boeren nabij natura2000-gebieden die willen stoppen, helpen om dit op een goede en verantwoorde manier te doen. Vrijwilligheid is hierbij het uitgangspunt.

Door het beter omgaan met mest en aanpassing van stallen wordt de uitstoot van ammoniak fors verminderd. Daar komt een subsidieregeling voor.

In hoeverre draagt de landbouw/veeteelt bij aan het stikstofprobleem in Nederland?

De stikstofdepositie van de landbouwsector is 46%. Gelijktijdig hebben Nederlandse boeren sinds de jaren '90 een flinke emissie-daling gerealiseerd. Nederlandse boeren lopen wereldwijd voorop waar het gaat om duurzaamheid. Zij zijn een voorbeeld voor andere landen waar het gaat om duurzaam produceren, circulariteit, dierenwelzijn en verlaagde emissie-uitstoot. Met maatregelen om sneller de omslag naar kringlooplandbouw te maken, wordt gewerkt aan het verder verminderen van de uitstoot en daarmee ook de depositie uit deze sector.

Met AERIUS calculator kan men de stikstof-neerslag van projecten berekenen. Nog niet alle activiteiten kunnen dit in de huidige versie van AERIUS calculator. Dit geldt o.a. voor veel boerenbedrijven en stallen. Wat doet het kabinet daaraan?

Er wordt gewerkt aan een versie van AERIUS Calculator met volledig toepassingsbereik. Deze nieuwe versie wordt in het eerste kwartaal van 2020 verwacht.

Waarom wordt de veestapel niet gehalveerd?

Alle sectoren die stikstofuitstoot kennen, zijn samen verantwoordelijk voor de huidige stikstofproblematiek. Geen enkele sector is hier exclusief verantwoordelijk voor. Elke sector zal dus een bijdrage moeten leveren aan het verminderen van de stikstof-uitstoot. Het is aan ons allen om samen aan oplossingen te werken.

Als een boer wil stoppen, welke regelingen zijn er dan beschikbaar?

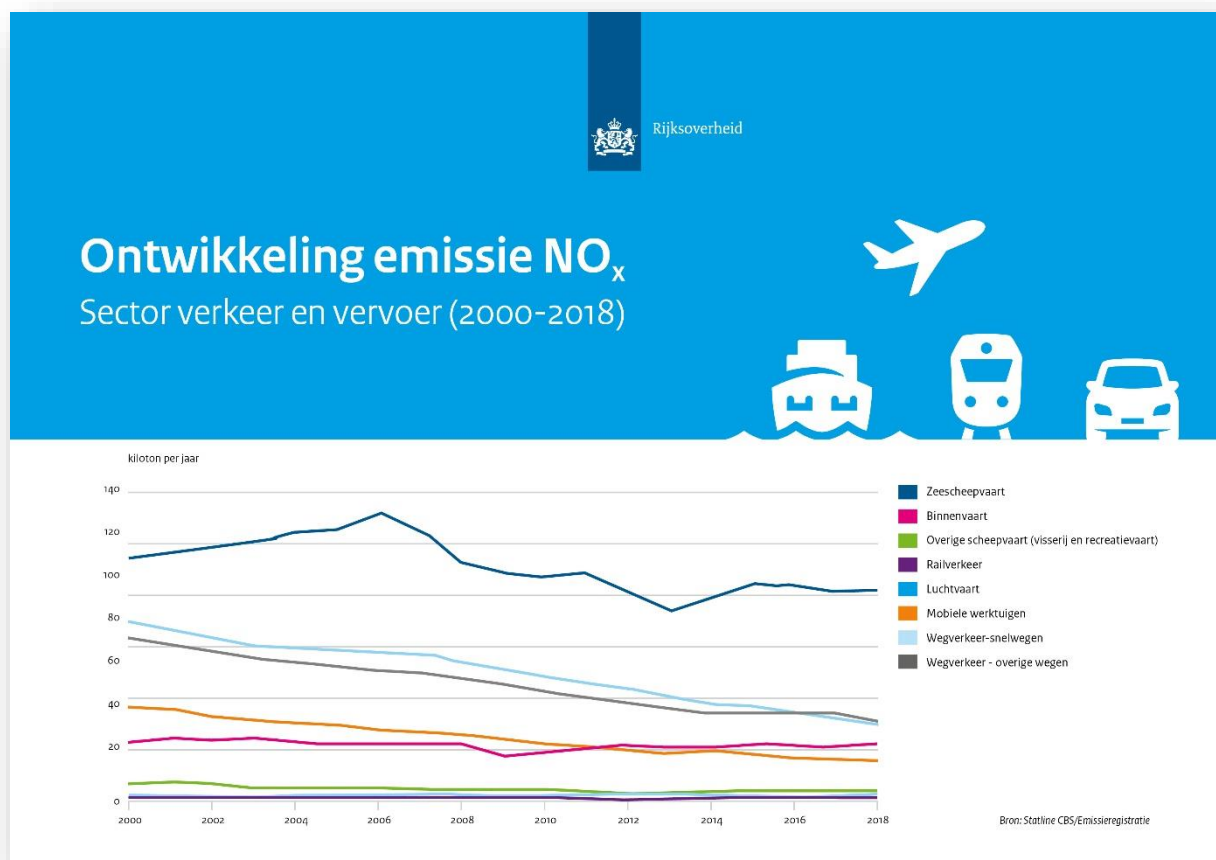
Het kabinet heeft aangekondigd om in de omgeving van Natura2000-gebieden bronnen van stikstofuitstoot weg te nemen. Dit gaat het kabinet doen door boeren die dat willen, te helpen om op een goede een verantwoorde manier te stoppen. Vrijwilligheid is hierbij het uitgangspunt.

Voor varkenshouders is op 10 oktober 2019 al een [subsidieregeling sanering varkenshouderij \(Srv\)](#) bekendgemaakt, waarvoor €180 miljoen beschikbaar is. Dit is een subsidieregeling voor varkenshouderijen die veel geuroverlast veroorzaken in veedichte gebieden en die willen stoppen met het bedrijf.

Wat doet het kabinet voor de nieuwe generatie boeren?

Iedere boer kan zijn eigen duurzame toekomst bouwen. Er is (financiële) hulp voor jonge boeren die een bedrijf willen overnemen en duurzaam maken. Boeren die willen 'blijven' zullen worden geholpen te investeren in nieuwe emissiearme stallen. Ook helpt het kabinet ze om de omslag naar kringlooplandbouw te maken.

Verkeer en vervoer

Hoeveel procent van de gemiddelde stikstofdepositie komt vanuit de sector verkeer en vervoer?

De sector verkeer en vervoer draagt in de huidige situatie ongeveer 11% bij aan de gemiddelde stikstofdepositie in Nederland, zo blijkt ook uit het advies van het Adviescollege. Binnen de sector verkeer en vervoer dragen wegverkeer en scheepvaart het meeste bij aan de stikstofdeposities (respectievelijk 6% en 4% van het totaal). De gemiddelde depositiebijdrage van de sectoren spoor en luchtvaart is zeer beperkt (elk ongeveer 0,1% van het totaal).

Wat doet het kabinet om de bijdrage vanuit verkeer en vervoer te verkleinen?

Als je wilt dat er minder uitstoot is moet je het bij de bron aanpakken. Dat doet het kabinet dus ook. We willen schonere vervoersmiddelen, dus hebben we internationaal en in Europa afspraken gemaakt over de uitstootnormen voor wegverkeer, scheepvaart en mobiele voertuigen. Dat is zeer effectief. Deze afspraken zullen ook de komende tijd nog bijdragen aan een daling van uitstoot en dus ook van depositie.

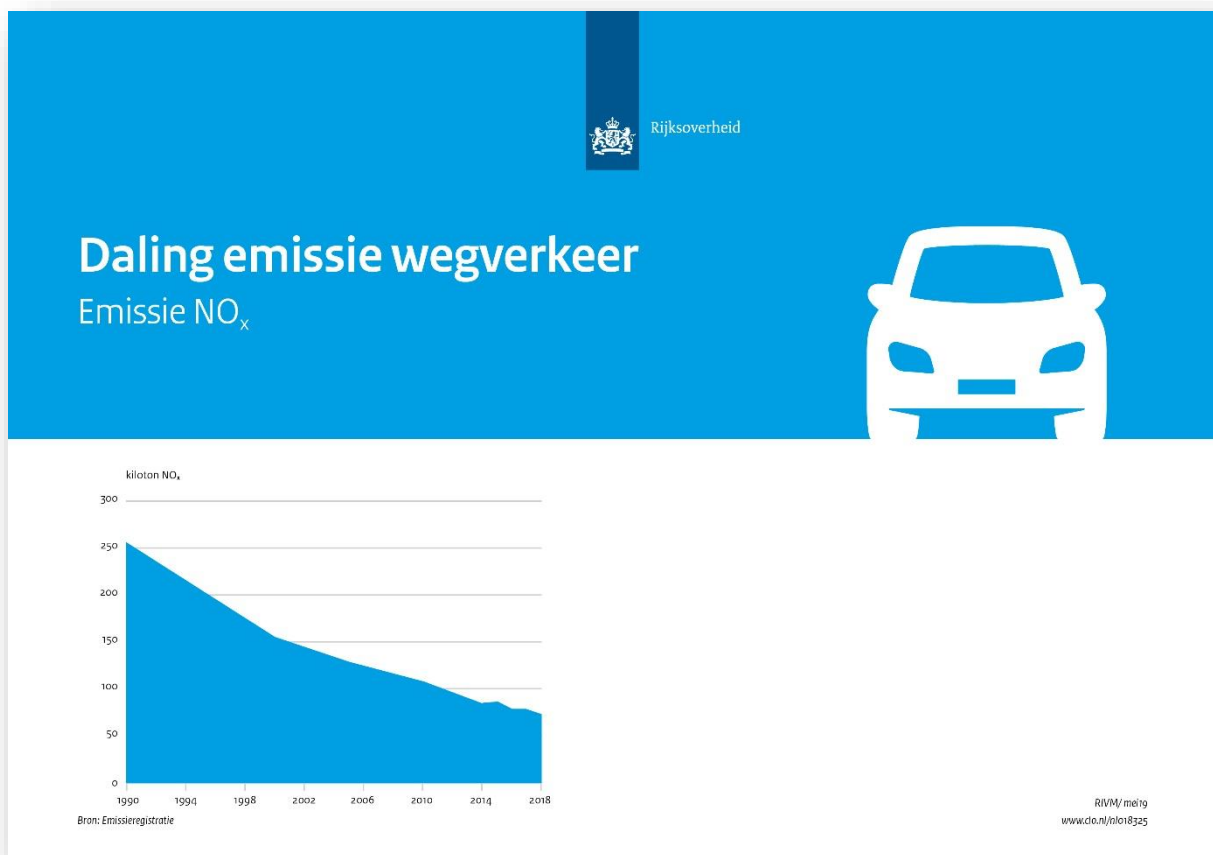
Een voorbeeld is de Europese afspraak over de aanscherping van de testprocedure voor de uitstoot door diesel personen- en bestelwagens, waardoor de uitstoot van deze voertuigen in de praktijk fors zullen dalen. Het kabinet blijft nu en in de toekomst in Brussel inzetten op een verdere verlaging van de uitstoot. Daarnaast zetten we ons op nationaal, regionaal en lokaal niveau in om deze schonere voertuigen sneller op de weg, het spoor en het water te krijgen.

Denk bijvoorbeeld aan subsidies en fiscale regels. Het kabinet stimuleert het kopen en gebruiken van elektrische auto's. Zoals aangegeven in het klimaatakkoord streeft het kabinet ernaar dat uiterlijk in 2030 alle nieuwe auto's emissieloos zijn. Dat zal dan ook leiden tot minder stikstofdepositie.

Wegverkeer

Hoeveel procent van de stikstofdepositie komt door het wegverkeer?

Het wegverkeer is verantwoordelijk voor zo'n 6% van de gemiddelde stikstofdepositie in Nederland. De helft daarvan komt vanaf rijkswegen (3% van totaal), 30% van provinciale wegen (2% van totaal) en 20 procent komt van binnen de bebouwde kom (1% van totaal). Het gaat dan om vrachtwagens en auto's, maar ook motoren en brommers.

Remkes adviseert om de snelheid te verlagen? Wanneer gaat het kabinet dat doen?

Snelheidsverlagingen op rijks- en provinciale wegen is alleen effectief als dat aantoonbaar leidt tot minder schadelijke effecten in kwetsbare Natura 2000- gebieden. Voordat we de maximumsnelheid voor een weg vaststellen kijken we altijd of dit kan qua veiligheid en impact op het milieu. Dat is afhankelijk van veel factoren en dat moet dus per gebied en traject bekeken worden.

Hoe verder van een natuurgebied hoe minder impact. Maar daarnaast spelen er ook nog andere factoren. Zoals het type verkeer (bv vrachtwagen of personenauto), het brandstofgebruik en de snelheid. Het Adviescollege onder leiding van Remkes geeft ook aan dat een file veel meer impact heeft.

Als je de snelheid op alle snelwegen terug zou brengen tot 100 km/u zou dit maximaal leiden tot minder dan een half procent (0,4%) minder stikstof depositie/ neerslag.

Waarom wil het kabinet inzetten op een schoner wagenpark?

In de sector wegverkeer zien we een sterke daling van de uitstoot van stikstof, ondanks dat er veel meer verkeer op de weg is. Tussen 2010 en 2018 zien we een daling van ruim 30%. Dat komt doordat we in Europa afspraken hebben gemaakt voor de uitstoot (emissienormen) van nieuwe voertuigen. Een nieuwere auto is schoner dan een oudere. De uitstoot van stikstofdioxide neemt af en er komt dus ook minder stikstofdepositie in de natuur.

Het kabinet blijft zich inzetten voor een schoner wagenpark. In het kader van het Schone Lucht Akkoord en het Klimaatakkoord wordt hierop nog extra ingezet. We verwachten dat de uitstoot en dus ook de neerslag van stikstofdioxide als gevolg van het nieuwe beleid zal blijven dalen.

Luchtvaart**Wat is de bijdrage van luchtvaart aan het stikstofprobleem?**

De luchtvaart is verantwoordelijk voor 0,1% van de gemiddelde stikstofdepositie in Nederland.

Waar komt de stikstofuitstoot uit de luchtvaart vandaan?

Natuurlijk gaat het dan om het opstijgen, landen en vliegen. Maar ook tijdens het taxiën en gebruik van andere voertuigen op het vliegveld.

Waarom komt er geen vliegtaks?

Vliegen moet zuiniger, schoner en stiller. Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) stimuleert daarom samen met de sector de verduurzaming van de luchtvaart. We doen dit op nationaal, Europees en internationaal niveau.

Met de luchtvaartsector en andere partijen is het Ontwerpakkoord duurzame luchtvaart (februari 2019) vastgesteld. In 2030 moet minimaal 14% van de brandstof voor de luchtvaart in Nederland duurzaam zijn. Het ministerie zet daarvoor in op het gebruik van zowel bio als synthetische kerosine. Daarbij is het de ambitie om in 2050 tot 100% duurzame brandstoffen te komen.

Nederland wil koploper worden met elektrisch vliegen. Alle korte-afstandsvluchten vanuit Nederland tot ongeveer 500 kilometer moeten in 2050 volledig elektrisch zijn. Het ministerie van IenW werkt met partijen uit de luchtvaartsector en met kennisinstellingen aan het Nationaal Actieprogramma Hybride/elektrisch vliegen. In 2030 stoten alle grondgeboden luchtvaart activiteiten geen CO₂ meer uit en is elektrisch taxiën standaard. In 2050 zijn alle korte afstandsvluchten volledig elektrisch.

- Vlootvernieuwing: hogere luchthavengelden voor vervuilende en lawaaiige vliegtuigen.
- Trein aantrekkelijker maken voor korte afstanden binnen Europa.
- Stimuleren van innovatie op het gebied van elektrisch vliegen.

We verminderen de uitstoot van CO₂ via het Europese emissiehandelssysteem (EU ETS). Daarnaast zet Nederland in op een Europese vliegbelasting. Voor het geval deze Europese vliegbelasting te lang op zich laat wachten is een wetsvoorstel voor een nationale vliegbelasting vanaf 2021 uitgewerkt.

In de VN-organisatie voor de internationale burgerluchtvaart (ICAO) worden mondiale afspraken gemaakt over milieu- en klimaatbeleid. Dit is gericht op het terugdringen van uitstoot met het compensatie- en reductiesysteem voor internationale luchtvaart (Corsia). Strengere normen voor vliegtuigmotoren en vliegtuigontwerpen stimuleren gaat via de Internationale Burgerluchtvaartorganisatie (ICAO) van de Verenigde Naties.

Scheepvaart

Wat is bijdrage van de scheepvaart aan de depositie van stikstof?

De zeescheepvaart is verantwoordelijk voor zo'n 4% van de totale gemiddelde depositie. De binnenvaart is verantwoordelijk voor iets meer dan 1% van de totale gemiddelde depositie.

Wat doet het kabinet om die bijdrage te verkleinen?

Ook de zeevaart en de binnenvaart worden schoner. We hebben op nationaal en internationaal niveau afspraken gemaakt om de sector te vergroenen en daarmee ook de uitstoot van onder andere stikstof te verminderen.

Zo is in juni van dit jaar met de maritieme sector een Greendeal Zeevaart, Binnenvaart en Havens afgesloten. Voor de binnenvaart hebben we afgesproken dat we stap voor stap toewerken naar een emissievrije binnenvaart in 2050. Dat doen we op verschillende manieren. Een kansrijke maatregel hierbij is het volledig emissieloos maken van containerbinnenvaartschepen: die kunnen elektrisch gaan varen door gebruik te maken van een batterij in een container.

In de Green Deal zijn meer afspraken gemaakt met de sector. Er is een subsidieregeling aangekondigd om (een deel van) de binnenvaartvloot te voorzien van schonere motoren. Ook zijn er afspraken gemaakt om Rijks ligplaatsen te voorzien van walstroom.

Voor de zeevaart is er dezelfde doelstelling: walstroomaansluitingen realiseren in havens. Een aantal van deze maatregelen is al in gang gezet. Daarnaast zijn er voor de zeevaart in internationaal verband afspraken gemaakt over de instelling van een NOX Emissie Controle Area (NECA) op de Noordzee. Dit betekent dat vanaf 1 januari 2021 voor nieuwe schepen geldt dat zij 80% minder Stikstofoxide (NOx) mogen uitstoten

Bouwsector

Hoeveel woningen kunnen nu niet meer gebouwd worden?

Uit de inventarisatie van gemeenten en provincies blijkt dat tienduizenden woningen mogelijk risico lopen. Dat betekent niet dat al deze woningen niet meer gebouwd kunnen worden. De projecten lopen wel het risico dat ze vertragen of aangepast moeten worden.

Met de opnieuw opengestelde mogelijkheden voor o.a. intern en extern salderen, kunnen mogelijk projecten uit de gevarenzone worden gehaald.

Hoeveel draagt de woningbouw eigenlijk bij aan de stikstofproblematiek?

De bijdrage van de woningbouw aan de stikstofproblematiek is gering.

Het grootste deel van de uitstoot wordt gerealiseerd in de bouwfase en door het autoverkeer dat naar de nieuwe woningen toe gaat.

Klopt het dat onherroepelijke vergunningen ook kunnen worden ingetrokken?

Er is nu een zaak aangespannen tegen een vergunning die al onherroepelijk is. Het is nog niet duidelijk hoe de Raad van State daarover zal oordelen.

Industrie/bedrijfsleven

Welke maatregelen neemt de industrie?

De industrie heeft de afgelopen tientallen jaren al veel geïnvesteerd in het terugdringen van stikstof en is verplicht de best beschikbare technieken te gebruiken. De resterende mogelijkheden om de stikstof uitstoot extra terug te dringen zijn hierdoor beperkt. De industrie gaat de komende jaren aan de slag met het verminderen van de CO₂-uitstoot. De industrie doet dit door te investeren in nog efficiëntere productieprocessen en technologie die CO₂-uitstoot beperkt. Dit is zo afgesproken in het Klimaatakkoord en in het Urgenda-vonnis. De komende tijd wordt onderzocht welke mogelijkheden er zijn om in hoeverre hierdoor ook de stikstof uitstoot kan worden teruggedrongen en welke andere mogelijkheden de industrie heeft om de stikstofemissies te verlagen.

Energieprojecten

Welke gevolgen zijn er voor aanvragen van SDE+ regeling uit het Klimaatakkoord?

Aanvragen voor de SDE+ moeten alle benodigde vergunningen hebben. De aanvraag wordt niet in behandeling genomen als de vereiste vergunningen niet beschikbaar zijn. Ook niet als dit het gevolg is van de uitspraak over het PAS. Dit geldt voor aanvragen voor najaar 2019. In 2020 is het weer mogelijk om een nieuwe aanvraag te doen.

Loopt de overstap naar een schone vorm van energie nu vertraging op?

De overstap naar schone energie kan gewoon doorgaan. Het kan wel zo zijn dat sommige projecten beperkte vertraging oplopen. Projecten die geen stikstof uitstoten in een Natura 2000- gebied kunnen weer doorgaan.

Projecten die wel (te veel) stikstof uitstoten in Natura 2000 gebieden kunnen gebruik maken van instrumenten zoals salderen, ecologische onderbouwing en de ADC-toets om te bekijken of het project door kan gaan of dat er aanpassingen nodig zijn in het project.

Buitenland

Een van de grote veroorzakers van de stikstofneerslag op onze natuurgebieden zijn onze buurlanden. Waar komt het meeste vandaan?

Bijna 33 procent van de stikstofneerslag komt uit het buitenland. 15% uit Duitsland, 7% uit België, 4% van Noordzee, 4% uit Frankrijk, 3% uit UK.

Hoe zit het met de stikstofuitstoot die vanuit ons land naar onze buurlanden waait?

Nederland is netto exporteur van stikstofuitstoot. Nederland exporteert viermaal zoveel stikstof naar het buitenland dan dat wij importeren vanuit het buitenland.

Evenementen

Wat zijn de gevolgen voor evenementen?

Dit ligt aan de specifieke locatie van een evenement. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat er in de omgeving van het evenement geen beschermd natura 2000 gebied aanwezig is. In dat geval zal vaak uit een AERIUS-berekening kunnen blijken dat de extra vervoersbewegingen geen effect hebben op de beschermde natuur. Verder kunnen er in het specifieke geval door het nemen van maatregelen (bijvoorbeeld parkeren op een gunstige plek) voorkomen worden dat er effecten zijn op de natuur als gevolg van het evenement.

Hoe zit dat dan met evenementen dichtbij een beschermd natuurgebieden?

Er kunnen evenementen zijn die zijn vrijgesteld van een vergunning in een beheerplan. Er kunnen verder ook situaties zijn die vallen onder bestaand gebruik (omdat het al evenement al gaande was op het moment dat het Natura 2000 gebied was aangewezen en elk jaar in dezelfde vorm terugkeert) en daardoor niet vergunning plichtig is.

Wie gaat er over een evenementenvergunning?

Het eerste loket voor organisatoren van evenementen is de gemeente. De gemeente zou ook moeten kunnen adviseren over stikstof effecten en anders de initiatiefnemer door moeten verwijzen naar de provincie. Over specifieke vragen m.b.t. stikstof en het aanvragen van een natuurvergunning kunnen de provincies benaderd worden. De provincies zijn het bevoegd gezag voor het afgeven van een natuurvergunning.